
PETRŐCZI ÉVA

I.

BARABÁS MÁRTON „TALÁLT ÉS KITALÁLT ZONGORÁK” CÍMŰ TÁRLATÁNAK MEGNYITÓJÁRA

Kedves Egybegyűltek, Hölgyeim és Uraim!

Barabás Mártonnal immáron harminchárom éves „testvérműzsa”-barátság köt össze. Alkotótársi közösségünk bizonyítékai: részemről meglehetősen nagyszámú tárlatnyitogató és néhány Barabás-ihlette vers, Marci részéről kérésemre készült epres könyvcímlap,

könyvillusztrációk, egy ifjúkori portrém, „A lübecki harang(virág)haláltánc című versemhez kitalált, később nagylelkűen nekem ajándékozott installáció... És főként és elsősorban, néhány, ugyancsak otthonunkat ékesítő klavírmorzsa, amely arra az időszakra emlékeztet, amikor egy „zongorák feltámasztására” vállalkozó fiatal művésztársnak jómagam is szereztem néhány szétboncolható és újraálmodható hangszert.

Barabás Márton

Barabás Mártontól, a sikeres zongora-rekvirálások után, kaptam is néhány, ritka szépségű „alkatrészt.” E hangszerdarabkák közül első számú kedvencem természetesen az íróasztalom felett pompázó, vonalzónál alig vastagabb ébenszín téglalap, amelyen aranybetűk hirdetik: „Lyra”. Ez a kis relikvia sok nehézségen, elnémuláson és elnémítottságon átsegített, jóformán talizmánommá vált.

Kérem, ne aggódjanak, mostantól kezdve tárgyyszerű, legalábbis a kiállított, lélekké lényegített tárgyakra koncentrálok leszek. Előzőleg azonban nem tudok ellenállni a készítésnek, s egy ifjúsági regényből idézek. Igaz, nem akármilyen regényből, hanem egy minden lapján „zongorásból”, Nagy Franciska „Macska a zongorában” című kis remekéből, amelynek főszereplője egy Alajosnak elkeresztelt, tehetséges kis tulajdonosa, Gigi által agyondédeltetett, majd agyonsiratott, a második Világháborúban megsérült hangszer. A regénynek azt a részletét idézem, amikor a sebesült zongorát ideig-óráig meggyógyító zongorahangoló a következő szavakkal tárja fel Gigi és ámuló testvérei előtt a hangszerkészítés tárgyi elemeken, alkatrészekén túlmutató titkait, ha úgy tetszik, lélektanát, de egyszersmind anatómiáját is: „Mit gondoltok, mi köze van egymáshoz a tübingeni erdőben zúgó tölgyfáknak, a tengerek fenekén élő gyöngyagylónak, a zöld burokban termést érlelő diófáknak, a cseh erdőben legelésző szarvasoknak, a nyasszaföldi, kongói rézbányászoknak, a réteken legelésző bányásoknak, kecskéknek, tehéneknek, az angol vaskohóknak, német rézolvastóknak, fűrésztelepeknek és a súlyos agyart cipelő afrikai elefántoknak? Ugye nem tudjátok, hogy ezek a dolgok hogyan kerültek egymás mellé? Pedig egymás mellé kerültek! A rezet, acélt, a különféle fákat, pácokat, szarvasbőrt, filcet összegyűjtötte hangszerkészítő műhelyében ez az Alois Kern mester, és munkásaival, segédeivel, kócos hajú inasaival beleépítette ebbe a zongorába. Tölgyfából készült a tőke és a hangszerrest, bronzból a páncélzat, filcből és szarvasbőrből a borítások, ébenfából a fekete billentyűk, elefántcsont lapocskákból a fehér billentyűk, tengeri kagylókból a csiszolt berakás, rézből és acélból a húrok. Így ebbe a diófurnérral bevont szép hangszerrestbe be van zárva a zongora lelke is, a muzsikája. Avatott kéz kell hozzá és megszólalhat rajta a tübingeni erdő zúgása, a tenger morajlása, az afrikai rézbányászok szomorúsága, a legelésző elefánt cammogása, a menekülő szarvas riadtsága, madárdal és bányacsengő... De nem is sorolom tovább, mi minden rejtőzik egy zongora lelkében... Az egész világ ide bele van zárva, minden fájdalommal és örömeivel együtt, csak meg kell szólaltatni.”

Úgy vélem, első hallásra és tárlat-ízlelgetésre rájöhetnek kedves mindnyájan, mi is az összefüggés a fenti idézet és Barabás Márton játékoságában is mélységesen komoly művészi szándékai között. Igen, az egész világ be van zárva e nagyszerű hangszer testébe, s Barabás évtizedek óta azon fáradozik, hogy művei révén e világ minden csodájából részesülhessünk. Hegyi Lóránt 1984-ben, a Múcsarnok-béli Barabás Márton kiállítás megnyitójában így jellemezte az akkoriban már javában „zongorázó”, fiatal, de már kiforrott és összetéveszthetetlen alkotót: „Barabás Márton képi világában szembetűnő

bizonyos motívumok (köztük a zongoraalkatrészek! P.É) kitüntetett szerepe. A festői formaadás „hűvössége” és tárgyilagossága nem leplezi el e motívumok alapvető poétikus jelentéseit, illetve asszociatív jelentéskörét, a kétértelműség alapélményét, a kiismerhetetlen és váratlan, meglepő, nem-feltérképezhető és nem-kiszámítható jelenségek keltette bizonytalanság érzetét.” A fenti, saját, amatőr és gyógyíthatatlanul poétai megjegyzéseimhez képest megfellebbezhetetlen mondatokkal csaknem maradéktalanul egyet tudok érteni, egyedül a „formaadás hűvössége” szókapcsolattal nem. Ezek az alkotások ugyanis, noha pontosan azonosítható alkatrészek parafrázisai, egyáltalán nem „hűvösek”. Ellenkezőleg: inkább nagyon is meglágyítják, megszelídítik maguk körül a teret! Igaz ez többek között a zongorakalapácsokból „szőtt”, s így a balatoni kisvilágot is felidéző *Háló-ra*, a *Szélkerék-re*, vagy éppen a szellemes *Zongoranagyító-ra*, amely maga a műalkotássá tárgyiasított, a leütött hangokat szinte láttató, pompás szinesztézia. Ugyanígy a vízi világra utal a gyönyörű *Medúza-variációk*. De gondolhatunk a *Piros filces fészek* hang-fiókákat óvó melegére is, vagy a *Három csend* alsó szegmensére, amely éppúgy ábrázolhat óriáskeréken ülő, Dugó Dani-szerű, azaz meseregénybe illő emberkéket, mint rejtett hullámokat. Érdeemes továbbá odafigyelni az immár klasszikusnak számító *Etűdök képre és zongorára* hangsúlyos jelenlétére is.

Barabás Márton: Lélekörvény és Forгатókönyv

Végül, de egyáltalán nem pusztán dekorációként, hanem egy harmonikus látvány együttes részeként feltétlenül szenteljünk kellő figyelmet a nagy műgonddal összeválogatott facsipke-mintáknak és az Osztrák-Magyar Monarchia világát, soknyelvűségét felidéző, aranyba álmódott cégjelzéseknek: „Gebrüder Stingl, Wien; Pallik und Stiasny, Wien; Vincenz Oeser, Forte-Piano Fabrik; Josef, s végül, egy szál magyarként „Keresztély Sándor, a párizsi világkiállításon az 1900-as évben kitüntetve...” Egy birodalom több nemzetisége, zongorafeliratokban is felidézhető hangulata, időutazásra hívogató változatossága. Ezek a „megtalált” elemek biztosíthatnak méltó háttérrel a

„kitalált” zongoráknak, a hol tragikus, hol vidám hangszer-parafrázisoknak. Most, amikor még a Liszt Ferenc emlékév utolsó heteit éljük, ne érezzük túlzásnak kimondani: olyan kiállítás ez, amely minden idők egyik legnagyobb magyar pianistájának, s annyi dallamot zongorára-megálmodó (vagy gyakran újraálmodó) komponistájának is sok szívbeli örömet és meglepetést jelentett volna. Barabás Márton „zongorista” pályafutása festményekkel és grafikákkal kezdődött, mostanság inkább a szobrászat, de legalábbis a kisplasztika irányába hajlik. Erejéből, hitelességéből azonban mit sem veszített vitathatatlanul legzeneibb ma élő, világszerte ismert magyar képzőművészünk (ezúttal többi, a zongorákon túli, igen változatos hangszer-megjelenítésére nem térhettünk ki!) hangszer-ihlette alkotásainak ereje. Ellenkezőleg: ami korábban főként terjedelmes olajfestményeinek síkján jelent meg, az ma térbeli látvány-parányokkal is képes meggyőzni bennünket a hangszerre, emberre egyaránt érvényes „non omnis moriar”, vagyis a Teremtő akaratából mindnyájunkra érvényes feltámadási és feltámasztási esély igazságtartalmáról.

Elhangzott Balatonfüreden, a Vaszary Villában, 2011 novemberében.

II.

PETRÓCZI ÉVA BARABÁS MÁRTON ALKOTÁSAI IHLETTE KÖLTEMÉNYEI

IKERLYRA LEVÉLÁTLÓVAL

Egy Barabás-kép alá

Hogy sok, fényes-zöld ,
karéjos levelet
(Akár akantusz is lehet)
hajtson a lyra,
és minden hangszerek,
növények szép türelmü
férfi-dajkája, te, barátom,
tedd ezután is,
ha megteheted,
ha egyre-kopárabb
sorsunkba
lopni smaragd villanású,
muzsiáláló kegyelmet
fukar isteneink
még megengedik neked.

Barabás Márton: Billenő végtelen (2015)

ZONGORAMORZSÁK...

Barabás Mártonnak

Zongoramorzsák – elbarabásult
filc, kalapács és csipke,
de fából. Mondhatni akár: fabrikálgat
a mester, gyermeki korba visszavonulva
megérett éveinek magasából.
De téved mind, aki így szemléli
ma itt tekergő facsigák és
csigolyás hullámok vonulását.

Gondold meg, Vándor, nem egyéb ez,
mint emberi lépték szerinti
visszahívása a létbe
széthullt Szépségnek, Muzsikának,
mindannak, ami gyógyíthatja
talán hallgatásba taszított
napjaink szürke sorát.

Balatonfüreden, a Vaszary Villában, 2011 novemberében

Petrőczy Éva